

ПРОБЛЕМИ ЄДНОСТІ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ АКТИВ ПРОКУРОРА ЩОДО ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Лапкін Андрій Васильович

доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
кандидат юридичних наук

Актуальність обраної теми зумовлюється важливим процесуальним значенням резолютивних актів прокурора, якими закінчується досудове розслідування. Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК України) передбачає декілька різних актів прокурора, у яких втілюється рішення щодо закінчення досудового розслідування, які мають як спільні, так і відмінні риси. З огляду на це, заслуговує окремого теоретичного розгляду питання єдності й диференціації актів прокурора щодо закінчення досудового розслідування.

Виходячи із положень ст. 283 КПК України, прокурор визначений суб'єктом, на якого покладається прийняття рішення щодо застосування тієї чи іншої форми закінчення досудового розслідування. Залежно від їх

правових наслідків, форми закінчення досудового розслідування можна поділити на два різновиди: (1) ті, що передбачають звернення прокурора до суду і продовження там його процесуальної діяльності; (2) ті, що передбачають закриття кримінального провадження і припинення процесуальної діяльності прокурора. Відповідно, і оформлення процесуального рішення прокурора про застосування певної форми закінчення досудового розслідування в межах кожної із виокремлених нами груп потребує як уніфікованого підходу (що визначає єдність відповідних актів), так і урахування специфіки його підстави й умов (що обумовлює диференціацію розглядуваних актів прокурора).

З огляду на те, що звернення прокурора до суду і закриття кримінального провадження є діаметрально протилежними варіантами процесуальних рішень прокурора щодо закінчення досудового розслідування, то і оформлення відповідних актів прокурора є принципово різним. Закриття кримінального провадження здійснюється постановою прокурора або слідчого, до яких встановлені загалом єдині вимоги, визначені ст. 110 КПК України. Проте застосування форм закінчення досудового розслідування, що передбачає звернення прокурора до суду, передбачає оформлення різними документами: (1) обвинувальним актом; (2) клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру; (3) клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру; (4) клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Попри те, що вимоги до форми і змісту кожного із цих актів регламентується різними нормами КПК України (ст. 291 – щодо обвинувального акта; ст. 287 – стосовно клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності; ч. 1 ст. 292 – щодо клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру; ч. 2 ст. 292 – стосовно клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру), можна стверджувати, що їм має бути притаманна уніфікована процесуальна форма. Це зумовлено наступними положеннями: (1) спільною правовою природою цих актів як таких, що оформлюють резолютивне рішення про закінчення досудового розслідування; (2) тим, що всі вони виходять від єдиного суб'єкта – прокурора; (3) тим, що всі передбачають продовження процесуальної діяльності прокурора і розгляду кримінального провадження у суді.

Можна вважати, що на позиції уніфікованості цих актів стоїть і вітчизняний законодавець, про що свідчить посилання у ст. 292 КПК України відносно клопотань про застосування примусових заходів виховного та медичного характеру на ст. 291 КПК України. Разом з тим, у ст. 287 КПК України таке посилання відсутнє, хоча порівняльний аналіз вимог до обвинувального акта і до клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності доводить їх подібність.

З урахуванням викладеного, вважаємо, що основою для оформлення всіх вказаних актів має слугувати обвинувальний акт як основна форма

звернення прокурора до суду при закінченні досудового розслідування. При цьому їх типова структура включає три частини: (1) вступну (містить адресат направлення акта, назву документа, найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер, анкетні відомості суб'єкта, відносно якого його складено, а також дані про прокурора, який його склав); (2) описово-мотивувальну (містить виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, його правову кваліфікацію, формулювання підозри чи обвинувачення, розмір завданої шкоди, докази); (3) резолютивну (містить позицію прокурора щодо прийняття остаточного рішення у цій ситуації судом, відомості про ознайомлення з документом заінтересованих учасників процесу, дату та місце його складання).

Ця типова структура набуває своєї специфіки відносно кожної із форм закінчення досудового розслідування. Так, обвинувальний акт містить формулювання обвинувачення, що є його визначальною складовою. Поряд з цим, в ньому вказуються обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання. Оскільки щодо інших різновидів розглядуваних актів прокурора про обвинувачення не йдеться і застосування покарання вони не передбачають, саме це є відмінною рисою обвинувального акта.

На відміну від нього, в клопотанні про застосування примусових заходів медичного характеру має міститися інформація про примусовий захід медичного характеру, який пропонується застосувати, та позицію щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я. Тобто особливості цього клопотання полягають саме у обґрунтуванні необхідності застосування таких заходів, а не кримінального покарання. Формулюючи пропозиції щодо виду примусового заходу медичного характеру, прокурор враховує такі умови: (а) характер та тяжкість захворювання; (б) тяжкість вчиненого діяння; (в) ступінь небезпечності психічно хворого для себе та (г) ступінь небезпечності хворого для інших осіб. Вирішуючи питання щодо можливості забезпечення участі особи під час судового провадження за станом здоров'я, прокурор має перевірити, чи спроможна особа з'явитися у судове засідання і бути присутньою на ньому за медичними показниками, без шкоди для свого власного здоров'я і безпеки інших присутніх у судовому засіданні осіб.

Специфікою клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру є наявність інформації про захід виховного характеру, який пропонується застосувати. При цьому необхідно враховувати, що відповідно до КК та КПК України примусові заходи виховного характеру застосовуються до двох категорій осіб: 1) осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України до досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність; 2) осіб, які вчинили злочин у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, проте до досягнення 18 р. З огляду на те, що застосування примусових заходів виховного характеру є обов'язковим стосовно першої категорії неповнолітніх, а

стосовно другої – визначається на розсуд прокурора, то це, в свою чергу, передбачає наявність відповідного обґрунтування щодо необхідності застосування до неповнолітнього саме цих заходів, а не покарання. Це полягає у зазначенні у відповідному клопотанні наступних обставин : (1) вчинення неповнолітнім кримінального правопорушення вперше; (2) вчинення кримінального правопорушення, яке відноситься до визначеної законом категорії: кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості; (3) можливість виправлення неповнолітнього без застосування кримінального покарання; (4) відсутність заперечень з боку неповнолітнього та його законного представника.

Особливістю клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності є вказівка у ньому на обставини, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, та відповідну правову підставу. Тобто таке клопотання має включати інформацію про наявність підстави та умов для звільнення особи від кримінальної відповідальності, що визначені КК та КПК України. Крім того, особливостями відповідного клопотання є формулювання у ньому підозри, а не обвинувачення, оскільки звільнення від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування застосовується щодо підозрюваного. Також у клопотанні має бути визначена правова позиція потерпілого та підозрюваного з цього питання, що втілюється у зазначенні думки потерпілого з приводу звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, а також письмовій згоді особи (підозрюваного) на звільнення від кримінальної відповідальності, що оформлюється в якості додатка до клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності.

З урахуванням викладеного пропонуємо передбачити у КПК України, що загальні положення щодо змісту відповідного документа, яким оформлюється рішення прокурора про закінчення досудового розслідування, яке передбачає направлення кримінального провадження до суду, встановлює ст. 291 КПК, присвячена обвинувальному акту. Натомість статті, присвячені актам прокурора щодо застосування інших форм закінчення досудового розслідування: клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, застосування примусових заходів виховного або медичного характеру, мають містити посилання на цю норму, а також встановлювати особливі вимоги до відповідних документів, враховуючи специфіку конкретної форми закінчення досудового розслідування. Такий підхід сприятиме уніфікації і спрощенню процесуальної форми щодо закінчення досудового розслідування, єдності правозастосовної практики органів досудового розслідування, прокуратури і суду у цій сфері, а також достатнім чином враховуватиме особливості окремих форм закінчення досудового розслідування.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ
ДОСЯГНЕНЬ КРИМІНАЛІСТИКИ У
БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ**

матеріали

**XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції
13 квітня 2017 року**

Кривий Ріг – 2017

УДК 343.9
ББК 67.52я5+67.515я5
В 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол №12 від 29 червня 2017 року)

Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 13 квітня 2017 року). Ред. кол.: О.О. Волобуєва, О.В. Одерій, Т.О. Лоскутов, А.С. Політова. – Кривий Ріг: Поліграфічна компанія «Геліос-Принт», 2017. – 333 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Волобуєва О.О. – в.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук, доцент;

Одерій О.В. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Лоскутов Т.О. – професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, доктор юридичних наук, доцент;

Політова А.С. – доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, кандидат юридичних наук.

У збірнику представлено тези доповідей, які були оприлюднені під час роботи XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю», що відбулась у Донецькому юридичному інституті МВС України (м. Кривий Ріг) 13 квітня 2017 року.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників навчальних закладів і наукових установ, студентів, курсантів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читацький зал.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Донецький юридичний інститут
МВС України, 2017

Удовенко Жанна Володимирівна ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ.....	224
Мотлях Олександр Іванович ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ВЧИНЕНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	226
Лапкін Андрій Васильович ПРОБЛЕМИ ЄДНОСТІ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ АКТИВ ПРОКУРОРА ЩОДО ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	229
Ефимова Інна Вениаміновна К ВОПРОСУ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОБСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТАМОЖЕННОЙ СФЕРЫ: УКРАИНЫ, МОЛДАВИИ И БЕЛОРУССИИ	233
Данилевський Андрій Олександрович ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ	237
Черненко Анатолій Павлович ПОНЯТТЯ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ, ЩОДО МАЙНА ЯКОЇ ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ПРО АРЕШТ ТА ЇЇ МІСЦЕ У КЛАСИФІКАЦІЇ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ .	241
Кубарев Іван Володимирович ЩОДО МЕТИ ОБШУКУ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ	245
Качурін Сергій Гурійович ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕКОНСТРУКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	247
Буга Ганна Сергіївна, Буга Володимир Васильович ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИКОНАННЯМ ВИРОКІВ СУДУ ЩОДО КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА	252
Шульга Андрій Олександрович СПРАВЕДЛИВІСТЬ У НОРМАХ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ	254
Єрмоменко Інна Василівна ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ЗА УЧАСТІ ЗАХИСНИКА	257
Шиян Анатолій Григорович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДЧИМ, ПРОКУРОРОМ.....	260